Quest Journals
Journal of Research in Humanities and Social Science
Volume 14 ~ Issue 6 (June 2026) pp: 31-34
ISSN(Online):2321-9467
www.questjournals.org

Research Paper

Short Story Writer Dr. Ramakanta Behera: His Contribution to Odia Short Story Literature
(ଗାଳ୍ପିକ ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରା : ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟକୁ ଅବଦାନ)

Meenarani Mallik (ମୀନାରାଣୀ ମଲ୍ଲିକ୍)[1], Dr. Akshay Kumar Panigrahi (ଡ. ଅକ୍ଷୟ କୁମାର ପାଣିଗ୍ରାହୀ)[1,2*]

[1,2]ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ ବିଭାଗ ଫକୀର ମୋହନ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ବ୍ୟାସ ବିହାର, ନୂଆପାଢ଼ୀ, ବାଲେଶ୍ୱର – ୭୫୬୦୮୯, ଓଡ଼ିଶା, ଭାରତ (*P.G. Department of Language & Literature, Fakir Mohan University, Vyasa Vihar, Balasore-756089, Odisha, India)*

[2]ବାବା ପଞ୍ଚଲିଙ୍ଗେଶ୍ୱର ସ୍ନାତକ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟ ସନ୍ତରାଗଡିଆ, ବାଲେଶ୍ୱର-୭୫୬୦୪୨, ଓଡ଼ିଶା, ଭାରତ *(Baba Panchalingeswar Degree College, Santaragadia, Balasore-756042, Odisha, India)*

Corresponding author: Dr. Akshay Kumar Panigrahi, Ph.D., D.Litt.
Lecturer in Odia, Baba Panchalingeswar Degree College, Santaragadia, Balasore, Odisha, India, PIN: 756042

ସାରାଂଶ (Abstract)

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଏକ ସଶକ୍ତ ଓ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଗଦ୍ୟ ବିଭାଗ। ଜୀବନର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ କିନ୍ତୁ ଗଭୀର ଅନୁଭୂତିକୁ ଅଳ୍ପ ପରିସରରେ କଳାତ୍ମକ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ କରିବାର କ୍ଷମତା ଏହାର ପ୍ରମୁଖ ଲକ୍ଷଣ। ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ; ପରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ମନୋଜ ଦାସ, ଅଖିଳମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକ, କିଶୋରୀଚରଣ ଦାସ ଆଦି ଗାଳ୍ପିକଙ୍କ ହାତରେ ଏହି ବିଭାଗ ନୂତନ ଦିଗ ପାଇଛି। ସେହି ପରମ୍ପରାରେ ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରା ଜଣେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ସୃଜନଶୀଳ ଗାଳ୍ପିକ ଭାବେ ପରିଚିତ। ତାଙ୍କ 'ଅଶାନ୍ତ ଯୌବନ' ସଂକଳନରେ ସଂଗୃହୀତ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସମକାଳୀନ ସମାଜଜୀବନ, ମାନବିକ ସମ୍ପର୍କ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ପାରିବାରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ, ପ୍ରେମ-ବିରହ, ଶିକ୍ଷକଜୀବନ ଓ ନୈତିକ ସଙ୍କଟକୁ କଳାତ୍ମକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି। ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ବିକାଶ ଧାରା, ଡ. ବେହେରାଙ୍କ ଗଳ୍ପସାହିତ୍ୟର ବିଷୟବସ୍ତୁ, କଳାକୌଶଳ ଓ ତାଙ୍କର ସାହିତ୍ୟିକ ଅବଦାନର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରାଯାଇଛି।

ମୁଖ୍ୟ ଶବ୍ଦ (Keywords): ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରା, କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ, ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟ, ମାନବିକତା, ସମାଜଚେତନା, ଗାଳ୍ପିକ ।

I. ପରିଚୟ

ସାହିତ୍ୟ ହେଉଛି ଜୀବନର କଳାତ୍ମକ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି। ମନୁଷ୍ୟର ଚିନ୍ତା, ଭାବନା, ସଂଘର୍ଷ, ଆଶା-ଆକାଂକ୍ଷା ଓ ସାମାଜିକ ଅନୁଭୂତି ସାହିତ୍ୟରେ ନୂତନ ରୂପ ଲାଭ କରେ। ଗଦ୍ୟସାହିତ୍ୟର ବିଭିନ୍ନ ଶାଖା ମଧ୍ୟରୁ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଏକ ଏପରି ବିଭାଗ ଯାହା ଅତ୍ୟଳ୍ପ ପରିସରରେ ଜୀବନର ଗଭୀର ସତ୍ୟକୁ ଉଦ୍ଘାଟିତ କରିପାରେ। ଏହି କାରଣରୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ପ୍ରତି ରୁଚି ଓ ପାଠକ ସ୍ୱୀକୃତି ବହୁତ ବଢ଼ିଛି। ଦୀର୍ଘ ଉପନ୍ୟାସ ପାଠ ପାଇଁ ସମୟ ନଥିବା ପାଠକମାନେ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପରେ ଏକାଧାରରେ ଆନନ୍ଦ, ଚିନ୍ତନ ଓ ସାମାଜିକ ସଚେତନତାର ଅନୁଭୂତି ପାଆନ୍ତି। ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ବିକାଶ ଧାରା ଏକଦିନର ନୁହେଁ। ପ୍ରାଚୀନ କଥାପରମ୍ପରା, ପଞ୍ଚତନ୍ତ୍ର, ଜାତକ, ଲୋକକଥା, ପୁରାଣ ଓ ମୌଖିକ ଗାଥା ମଧ୍ୟରେ ଏହାର ମୂଳ ଚିହ୍ନଟ କରାଯାଇପାରେ। କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଭାବେ ଏହା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସାହିତ୍ୟିକ ବିଭାଗ ରୂପ ନେଇଥିଲା ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷଭାଗରେ। ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ 'ରେବତୀ'କୁ ଓଡ଼ିଆର ପ୍ରଥମ ସାର୍ଥକ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ। ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତିଙ୍କ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ସମାଜଚେତନାମୂଳକ ଗଳ୍ପ, ମନୋଜ ଦାସଙ୍କ କଳ୍ପନାମୟ ଓ ଦାର୍ଶନିକ ରଚନା, କିଶୋରୀଚରଣ ଦାସଙ୍କ ସାମାଜିକ ବାସ୍ତବବାଦ ଓ ଅଖିଳମୋହନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଆଧୁନିକ ସୃଜନଶୀଳତା ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିଥିଲା। ଏହି ସମୃଦ୍ଧ ପରମ୍ପରାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରାଙ୍କ ଆବିର୍ଭାବ ଘଟିଥିଲା।

ସେ କେବଳ ଗଳ୍ପ ଲେଖକ ନୁହେଁ, ଜୀବନର ଅନ୍ତସ୍ଥ ସ୍ପନ୍ଦନକୁ ଧରିବାରେ ସକ୍ଷମ ଜଣେ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଗାଳ୍ପିକ। ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଏକପଟେ ରହିଛି ଗ୍ରାମୀଣ ଓ ଉପକୂଳ ଜୀବନର ସ୍ୱାଦ, ଅନ୍ୟପଟେ ସହରୀୟ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ନୈତିକ ସଙ୍କଟ ଓ ମାନବିକ ସମ୍ପର୍କର ଜଟିଳତା।

II. ଗବେଷଣାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

1. ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ବିକାଶ ଧାରାରେ ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରାଙ୍କ ସ୍ଥାନ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା।
2. ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପମାନଙ୍କର ବିଷୟବସ୍ତୁ, ସମାଜଚେତନା ଓ ମାନବିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା।
3. ଭାଷା, ଶୈଳୀ, ପ୍ରତୀକ, ଚରିତ୍ରଚିତ୍ରଣ ଓ କଥନକୌଶଳର ମୂଲ୍ୟାୟନ କରିବା।
4. 'ଅଶାନ୍ତ ଯୌବନ' ସଂକଳନର ନିର୍ବାଚିତ ଗଳ୍ପମାନଙ୍କ ଆଲୋଚନା ମାଧ୍ୟମରେ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟିକ ଅବଦାନକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କରିବା।

III. ପଦ୍ଧତି (Methodology)

ଏହି ଗବେଷଣା ପ୍ରବନ୍ଧ ମୂଳତଃ ପାଠ୍ୟାଧାରିତ ଓ ବିଶ୍ଳେଷଣାତ୍ମକ। ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରାଙ୍କ ଗଳ୍ପସଂକଳନ 'ଅଶାନ୍ତ ଯୌବନ'କୁ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ରୋତ ଭାବେ ଧରାଯାଇଛି। ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଇତିହାସ, ସାହିତ୍ୟ ସମୀକ୍ଷା ଓ ଗାଳ୍ପିକମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଉପଲବ୍ଧ ଗବେଷଣାଧାରାକୁ ଦ୍ୱିତୀୟକ ସ୍ରୋତ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି। ନିର୍ବାଚିତ ଗଳ୍ପମାନଙ୍କୁ ବିଷୟବସ୍ତୁ, ଚରିତ୍ର, ପରିବେଶ, କଥନଭଙ୍ଗୀ, ପ୍ରତୀକ ବ୍ୟବହାର ଓ ମାନବିକ ଚେତନାର ଆଧାରରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରାଯାଇଛି।

IV. ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ : ଧାରଣା ଓ ବିକାଶ

କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ମୂଳ ଲକ୍ଷଣ ହେଉଛି ଏକାଗ୍ରତା। ଏହା ଉପନ୍ୟାସର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ରୂପ ନୁହେଁ; ବରଂ ଜୀବନର ଏକ ବିଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ, ଅନୁଭୂତି କିମ୍ବା ସଂଘର୍ଷକୁ କଳାତ୍ମକ ଭାବରେ ଧରି ରଖିବାର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପ। ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପକୁ 'ଜୀବନର ଏକ ଭଗ୍ନାଂଶର ଅନୁବୀକ୍ଷଣ' ବୋଲି ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଥିବାର ମର୍ମ ହେଉଛି—ଗଳ୍ପ ସମଗ୍ର ଜୀବନକୁ ନୁହେଁ, ଜୀବନର ଏକ ଗଭୀର ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ଆଲୋକିତ କରେ। ଏହି କାରଣରୁ ଗଳ୍ପର ଶକ୍ତି ତାହାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତତା, ସଂକେତନା ଓ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ପ୍ରଭାବରେ ନିହିତ।

ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତିଙ୍କ ସହ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା। ସେ ଗ୍ରାମୀଣ ଜୀବନ, ସାମାଜିକ କୁସଂସ୍କାର ଓ ନାରୀଜୀବନର ଯଥାର୍ଥ ଚିତ୍ର ଆଙ୍କିଥିଲେ। ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଦୟାନିଧି ମିଶ୍ର, ବାଙ୍କନିଧି ପଟ୍ଟନାୟକ, ଗୋଦାବରୀଶ ମିଶ୍ର ଆଦି ଇତିହାସ, ସମାଜ ଓ ଜାତୀୟ ଚେତନାକୁ ଗଳ୍ପରେ ଆଣିଥିଲେ। ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗରେ ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ମନୋଜ ଦାସ, କିଶୋରୀଚରଣ ଦାସ, ଶାନ୍ତନୁ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଆଦିଙ୍କ ହାତରେ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ, ଦାର୍ଶନିକ ଓ ଆଧୁନିକ ଆଙ୍ଗିକରେ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲା। ଏହି ପୃଷ୍ଠଭୂମିରେ ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରାଙ୍କ ଗଳ୍ପକୁ ବୁଝିବା ଆବଶ୍ୟକ।

V. ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରା : ଗାଳ୍ପିକ ମାନସ

ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରାଙ୍କ ସୃଜନୀୟ ଜୀବନ ସହଜ ଥିଲା ନାହିଁ। ଏକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟରେ ତାଙ୍କ ଅନେକ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଉଲ୍ଲେଖ ମିଳେ; ତଥାପି ସେ ନୂତନ ଉତ୍ସାହରେ ଲେଖାଲେଖି ଜାରି ରଖିଥିଲେ। 'ଅଶାନ୍ତ ଯୌବନ' ସଂକଳନ ଏହି ଦୃଢ଼ ସୃଜନସ୍ୱଭାବର ପ୍ରମାଣ। ଏଥିରେ ୨୮ଟି କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଓ ୭ଟି କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସଂଗୃହୀତ। ସମକାଳୀନ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଗାଳ୍ପିକ ମନୋଜ ଦାସ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରଶଂସାସୂଚକ ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଥିବା ଉଲ୍ଲେଖ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟିକ ମାନକୁ ସୂଚିତ କରେ। ଡ. ବେହେରାଙ୍କ ଗଳ୍ପଜଗତର ମୂଳ ସ୍ୱର ହେଉଛି ମାନବିକତା। ସେ ନାରାମୂଳକ ରାଜନୀତି କିମ୍ବା ଅତ୍ୟଧିକ ବୌଦ୍ଧିକ କୃତ୍ରିମତାର ପଥ ଧରନ୍ତି ନାହିଁ; ବରଂ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନରୁ ଗଳ୍ପର ଉପାଦାନ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି। ମାଛଧରାଳି, ରିକ୍ସାଚାଳକ, ଗ୍ରାମୀଣ ଶିକ୍ଷକ, ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପରିବାର, ବୃଦ୍ଧ ମନୁଷ୍ୟ, ଅସଫଳ ପ୍ରେମିକ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପର ନାୟକ। ତେଣୁ ତାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟ ସମାଜର ନିମ୍ନ ଓ ମଧ୍ୟ ସ୍ତରର ଲୋକମାନଙ୍କ ଅନୁଭବକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଗଢ଼ିଉଠିଛି।

VI. 'ହିସାବ' : ପାରିବାରିକ ସ୍ନେହ ଓ ମାନବିକତାର ଗଳ୍ପ

'ହିସାବ' ଗଳ୍ପର କାହାଣୀ ଉପକୂଳ ପରିବେଶରେ ଘଟେ। ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଜଣେ ଧନୀ ଘରର ସନ୍ତାନ; ତାଙ୍କ ସହଚର ଏକଲବ୍ୟ ବାବୁ ସହ ସେ ଉଦୟପୁର-ଦୀଘା ସମୁଦ୍ରତଟରେ ଅବକାଶ କାଟିବାକୁ ଯାନ୍ତି। ସମୁଦ୍ର, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରାତ୍ରି, ନୌକାଭ୍ରମଣ—ପ୍ରକୃତିର ଏକ ସୁନ୍ଦର ପରିବେଶରେ ଗଳ୍ପ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ। କିନ୍ତୁ ହଠାତ୍ କୁଆରରେ ସେମାନେ ବିପଦରେ ପଡ଼ନ୍ତି ଏବଂ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ନୌକାଳି ସେମାନଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରେ। ରାତିରେ ତାଙ୍କ କୁଟିରକୁ ଯିବା ପରେ ପ୍ରବୀର

ବାବୁ ଦେଖନ୍ତି—ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧ ଦମ୍ପତି ପୁଅ 'ମଦନା' ପାଇଁ ସ୍ନେହରେ ଭରିଥିବା। ପୁଅ ପସନ୍ଦ କରୁଥିବା ଖାଦ୍ୟ ରାନ୍ଧି ଅପେକ୍ଷା କରୁଥିବା ମାତୃମନ, ଏବଂ ନିଜ ଧରା ମାଛ ପୁଅକୁ ଖୁଆଇବାର ଆକାଂକ୍ଷା—ଏହି ଦୃଶ୍ୟ ଧନୀ ପ୍ରବୀର ବାବୁଙ୍କ ଚେତନାକୁ ଆଘାତ କରେ।
ଗଳ୍ପର ମୂଳ ପ୍ରତୀକ 'ହିସାବ'। ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଧନର ମାପରେ କୃତଜ୍ଞତା ଶୋଧ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ବୃଦ୍ଧ ନୌକାଳି ପାଇଁ ପୁଅର ପ୍ରେମ ଓ ପରିବାରର ସ୍ନେହ ଧନରୁ ବଡ଼। ଶେଷରେ ପ୍ରବୀର ବାବୁ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି—କୋଟିପତି ହେବା ଓ 'ମଦନା' ହେବା ଏକ ନୁହେଁ। ଏହି ଅନୁଭୂତି ଗଳ୍ପକୁ ଗଭୀର ମାନବିକ ମାତ୍ରା ଦେଇଛି। ଧନୀ-ଦରିଦ୍ର ବିପରୀତତା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଲେଖକ କୌଣସି ନାରା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ; ସେ ଏକ ଜୀବନ୍ତ ଅନୁଭବ ମାଧ୍ୟମରେ ପାରିବାରିକ ସ୍ନେହର ମୂଲ୍ୟକୁ ଉନ୍ମୋଚିତ କରନ୍ତି। ଏହା ଡ. ବେହେରାଙ୍କ ଗାଳ୍ପିକ ଶକ୍ତିର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ।

VII. 'ସତୀ ଉଦ୍ଧାର' : ନାରୀଜୀବନର ଅନ୍ଧକାର ଓ ସାମାଜିକ ବିବେକ

'ସତୀ ଉଦ୍ଧାର' ଗଳ୍ପର ଗଠନ ଅତୀତ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନର ଦ୍ୱିସ୍ତରୀୟ ସ୍ମୃତିକୁ ଆଧାର କରି। ଜଣେ ନାଟ୍ୟଲେଖକ ଓ ଅଭିନେତା ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ଏକ ଭୟାନକ ସ୍ମୃତିକୁ ପୁନଃ ଅନୁଭବ କରେ। ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସେ ଏକ ଜର୍ଜରିତ ମନ୍ଦିରରେ ଜଣେ ଯୁବତୀଙ୍କୁ ଦେଖିଥିଲା; ଯୁବତୀ ସାପଭୟକୁ ଅବହେଳା କରି କହିଥିଲା—"ଶିବଙ୍କ ସାପ, ମୋତେ ଚିହ୍ନେ।" ପରେ ସେ ନାଟ୍ୟଲେଖକଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲା—ମଞ୍ଚରେ ସତୀ-ସୀତାଙ୍କୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ଯଶ ଲାଭ କରୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସମାଜର ଲାଞ୍ଛିତ ନାରୀମାନଙ୍କୁ କିଏ ଉଦ୍ଧାର କରିବ?

ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ଫେରି ନାୟକ ଜାଣେ ଯେ ସେଇ ଯୁବତୀ ଜମିଦାରୀ ଲାଲସାର ଶିକାର ହୋଇ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିଥିଲା। ମନ୍ଦିରକୁଘେରି ତାଙ୍କ 'ଅତୃପ୍ତ ଆତ୍ମା'ର ଲୋକକଥା ଚାଲିଛି। ଏହି ଗଳ୍ପର ଶକ୍ତି କେବଳ ଅଲୌକିକ ପରିବେଶରେ ନୁହେଁ; ବରଂ ନାଟକୀୟ 'ଉଦ୍ଧାର' ଓ ସାମାଜିକ ବାସ୍ତବ 'ଉଦ୍ଧାର'-ର ଭୟଙ୍କର ଫରକକୁ ଉଜାଗର କରିବାରେ। ଲେଖକ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି ସମାଜ କେବଳ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ନାରୀପୂଜା କରିବ, ଲାଞ୍ଛିତ ନାରୀର ସୁରକ୍ଷା ଓ ନ୍ୟାୟର ଦାୟିତ୍ୱ ନେବ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଗଳ୍ପକୁ ସାମାଜିକ ଓ ନୈତିକ ଗଭୀରତା ଦେଇଛି।

VIII. 'ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଓ ରାତ୍ରିର ଆକାଶ' : ବୈଷମ୍ୟର ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଚିତ୍ର

ଶିରୋନାମାରେ ହିଁ ଗଳ୍ପର ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଭାବନା ରହିଛି। ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ସାଧାରଣତଃ ଦିନର ଆକାଶରେ ଦେଖାଯାଏ; ରାତ୍ରିର ଆକାଶ ଅନ୍ଧକାରର ପ୍ରତୀକ। ଲେଖକ ଏହି ଦୁଇ ଚିତ୍ରକୁ ଧନୀ ଓ ଦରିଦ୍ର ଜୀବନର ରୂପକ ଭାବେ ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି। ଗଳ୍ପରେ ଜଣେ ସମ୍ପନ୍ନ କଲେଜ ଛାତ୍ରୀ ଓ ଜଣେ ବୃଦ୍ଧ ରିକ୍ସାଚାଳକର ପରିବାର ସାମ୍ନାସାମ୍ନି ଆସେ। ଛାତ୍ରୀଟି ରିକ୍ସାଚାଳକର ଦୁଃଖ, ତାଙ୍କ ଅସୁସ୍ଥ ସ୍ତ୍ରୀ, ବିବାହ ହୋଇନଥିବା ଝିଅମାନେ ଓ ଅଭାବମୟ ଜୀବନର କଥା ଶୁଣି ନିଜ ସମୃଦ୍ଧ ଜୀବନ ସହ ତୁଳନା କରେ।
ଗଳ୍ପର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଗ ହେଉଛି ନାୟିକାର ଆନ୍ତରିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ। ସେ ଦୟା କରି କିଛି ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ଶେଷରେ ଅନୁଭବ କରେ ଯେ ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ କେବଳ ଦାନରେ ଦୂର ହୁଏନାହିଁ। ମନୁଷ୍ୟର ମର୍ଯ୍ୟାଦା, ସୁଯୋଗ ଓ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏଠାରେ ମୂଳ ପ୍ରଶ୍ନ। ଡ. ବେହେରା ଏଠାରେ କରୁଣାର ଭାବନାକୁ ଏକ ସାମାଜିକ ଆତ୍ମସମୀକ୍ଷାର ଦିଗରେ ନେଇଯାନ୍ତି।

IX. ଡ. ବେହେରାଙ୍କ ଗଳ୍ପସାହିତ୍ୟର ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ମୂଲ୍ୟ

ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରାଙ୍କ ଗଳ୍ପସାହିତ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଧାରାରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛି। ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପର ପ୍ରମୁଖ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ହେଉଛି ଭାଷାର ସରଳତା, ଭାବର ଗଭୀରତା ଏବଂ ଜୀବନଘନିଷ୍ଠ ଉପସ୍ଥାପନା। ସେ ଅତ୍ୟଧିକ ଅଳଙ୍କାରମୟ କିମ୍ବା ସଂସ୍କୃତିକୃତ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର ନକରି ସାଧାରଣ କଥିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାକୁ ଗଳ୍ପରେ ସଫଳତାର ସହିତ ପ୍ରୟୋଗ କରିଛନ୍ତି। ଏହା ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପକୁ ସହଜବୋଧ ଓ ପାଠକ-ଆକର୍ଷଣୀୟ କରିଛି। ପରିବେଶ ଚିତ୍ରଣରେ ସମୁଦ୍ରତଟ, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରାତ୍ରି, ଗ୍ରାମୀଣ ଜୀବନ, ରିକ୍ସାଚାଳକର ସଂଘର୍ଷ କିମ୍ବା ବିଦ୍ୟାଳୟର ପରିବେଶ ପରି ବିଭିନ୍ନ ଉପାଦାନକୁ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜୀବନ୍ତ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିଛନ୍ତି। କଥନଶୈଳୀରେ ମଧ୍ୟ ବିବିଧତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଏ। 'ହିସାବ'ରେ ବାସ୍ତବବାଦୀ କଥନ, 'ସତୀ ଉଦ୍ଧାର'ରେ ସ୍ମୃତି ଓ ରହସ୍ୟମୟତା, 'ସାୟାହ୍ନର ସ୍ୱର ଲିପି'ରେ ପତ୍ରାକାର ଉପସ୍ଥାପନା ଏବଂ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକରେ ସଂକେତଧର୍ମୀ ଆଙ୍ଗିକ ତାଙ୍କ କଳାତ୍ମକ ଦକ୍ଷତାର ପରିଚୟ ଦେଇଥାଏ।
ଡ. ବେହେରାଙ୍କ ଗଳ୍ପର ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରମୁଖ ଦିଗ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ସମାଜଚେତନା ଓ ମାନବତାବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ। ସେ ସମାଜର ନିମ୍ନବର୍ଗୀୟ ଏବଂ ସଂଘର୍ଷଶୀଳ ଲୋକମାନଙ୍କ ଜୀବନକୁ ଗଳ୍ପର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁ କରିଛନ୍ତି। ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ, ନାରୀ ନିର୍ଯାତନା, ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ଅବହେଳିତ ଜୀବନ, ପ୍ରେମ ଓ ମାନବିକ ସମ୍ପର୍କ ପରି ବିଷୟଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ପୁନଃପୁନଃ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି। 'ହିସାବ' ଗଳ୍ପରେ ଦରିଦ୍ର ନୌକାଳିର ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ପାରିବାରିକ ସ୍ନେହ, 'ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଓ ରାତ୍ରିର ଆକାଶ'ରେ ଆର୍ଥିକ ବୈଷମ୍ୟର କରୁଣ ଚିତ୍ର ଏବଂ 'ସତୀ ଉଦ୍ଧାର'ରେ ନାରୀ ପ୍ରତି ସମାଜର ଅନ୍ୟାୟ ତାଙ୍କ

ସାମାଜିକ ସଚେତନତାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନିଦର୍ଶନ। ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ମାନବିକତା କେବଳ ଭାବାବେଗରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ; ବରଂ ସମାଜ ପ୍ରତି ଏକ ଗଭୀର ନୈତିକ ଦାୟିତ୍ୱବୋଧର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି।

ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ପରମ୍ପରା ଓ ଆଧୁନିକତାର ସୁନ୍ଦର ସମନ୍ୱୟ ମଧ୍ୟ ଲକ୍ଷଣୀୟ। ଗ୍ରାମ, ପରିବାର, ମନ୍ଦିର, ଶିକ୍ଷକ-ଶିଷ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ପରି ପରମ୍ପରାଗତ ଜୀବନ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଆଧୁନିକ ସମୟର ସମସ୍ୟା ଓ ମାନସିକ ସଙ୍କଟ ସହିତ ଯୋଡ଼ିଛନ୍ତି। ନାରୀ ସୁରକ୍ଷା, ଆର୍ଥିକ ବୈଷମ୍ୟ, ଏକାକୀତ୍ୱ, ଅସଫଳ ପ୍ରେମ, ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାର ଶୂନ୍ୟତା ଇତ୍ୟାଦି ଆଧୁନିକ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ଗଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଛି। ଫଳରେ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ଏକପଟେ ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ମୂଳ ସଂସ୍କୃତିକୁ ଧାରଣ କରିଥାଏ, ଅନ୍ୟପଟେ ସମକାଳୀନ ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱକୁ ମଧ୍ୟ ସଫଳତାର ସହିତ ଉପସ୍ଥାପନ କରେ।

ଏହି ସମସ୍ତ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଆଧାରରେ ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରାଙ୍କ ସାହିତ୍ୟିକ ଅବଦାନକୁ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କଲେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ସେ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସୃଜନଶୀଳ ସ୍ୱର ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି। ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପର ଶକ୍ତି ଜୀବନର ବାସ୍ତବ ଅନୁଭୂତିକୁ କଳାତ୍ମକ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପନ କରିବାରେ ନିହିତ। ପ୍ରକୃତିଚିତ୍ରଣ, ଚରିତ୍ର ନିର୍ମାଣ, ସଂଳାପ, ସମାଜଚେତନା ଏବଂ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ସଫଳ ସମନ୍ୱୟ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ମରଣୀୟ କରିଛି। ବିଶେଷତଃ 'ହିସାବ', 'ହରି ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ଖାତା ଦେଖା', 'ସତୀ ଉଦ୍ଧାର' ଏବଂ 'ସାୟାହ୍ନର ସ୍ୱର ଲିପି' ପରି ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ସୃଜନଶୀଳ ପ୍ରତିଭା ଓ ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟରେ ତାଙ୍କର ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଅବଦାନର ସାକ୍ଷ୍ୟ ବହନ କରେ।

X. ଉପସଂହାର

ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ସାହିତ୍ୟର ଦୀର୍ଘ ବିକାଶ ଧାରାରେ ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରା ଜଣେ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଓ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ଗାଳ୍ପିକ। ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପରେ ସମକାଳୀନ ସମାଜର ବାସ୍ତବ ଚିତ୍ର, ପାରିବାରିକ ସ୍ନେହ, ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ନାରୀର ଦୁଃଖ, ଶିକ୍ଷକଜୀବନର ଅବହେଳା, ପ୍ରେମ-ବିରହ ଓ ମାନବୀୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ପ୍ରଶ୍ନ ସଫଳତାର ସହିତ ଉପସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି। ସେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଅନୁଭବକୁ ଅସାଧାରଣ କଳାତ୍ମକତାରେ ରୂପାନ୍ତର କରିବାର କ୍ଷମତା ରଖୁଥିଲେ। ଭାଷାର ସରଳତା, ପରିବେଶର ଜୀବନ୍ତତା, ଚରିତ୍ରର ମାନସିକ ଗଭୀରତା ଓ ସଂଯମିତ ଭାବାବେଗ ତାଙ୍କ ଗଳ୍ପକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥାନ ଦେଇଛି।

ସେହିପରି ଡ. ରମାକାନ୍ତ ବେହେରାଙ୍କ ଗଳ୍ପସାହିତ୍ୟକୁ କେବଳ ଏକ ସଂକଳନର ରଚନାମାନ ବୋଲି ଦେଖିଲେ ହେବ ନାହିଁ; ଏହା ଓଡ଼ିଆ ସମାଜର ଅନ୍ତସ୍ତରରୁ ଉଠିଆସିଥିବା ମାନବୀୟ ଅନୁଭୂତିର ଏକ ସାହିତ୍ୟିକ ଦଲିଲ। ଭବିଷ୍ୟତରେ ତାଙ୍କ ସମଗ୍ର ଗଳ୍ପସମ୍ଭାର, ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଓ ପତ୍ରିକାରେ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ରଚନାମାନଙ୍କ ସଂଗ୍ରହ, ପାଠସମ୍ପାଦନ ଓ ତୁଳନାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ଅଧ୍ୟୟନକୁ ଆହୁରି ସମୃଦ୍ଧ କରିପାରିବ।

References/ସନ୍ଦର୍ଭ ଗ୍ରନ୍ଥସୂଚୀ

[1]. ବେହେରା, ରମାକାନ୍ତ। ଅଶାନ୍ତ ଯୌବନ।

[2]. ଫକୀରମୋହନ ସେନାପତି। ରେବତୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଳ୍ପ।

[3]. ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି। କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପ ବିଷୟକ ନିବନ୍ଧ ଓ ଗଳ୍ପସଂକଳନ।

[4]. ମନୋଜ ଦାସ। ଗଳ୍ପସଂକଳନ ଓ ସାହିତ୍ୟଚିନ୍ତା।

[5]. ଓଡ଼ିଆ କ୍ଷୁଦ୍ରଗଳ୍ପର ଇତିହାସ ଓ ସମୀକ୍ଷାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଭିନ୍ନ ଗବେଷଣା ଗ୍ରନ୍ଥ।